

SOSYAL MESAFE VE MANEVİYAT ARASINDAKİ İLİŞKİDE EMPATİ VE TOPLUMSAL BASKINLIĞIN ARACI ROLÜ: SURIYELİLERE YÖNELİK KARMA BİR ÇALIŞMA

Halil EKŞİ¹Hale Nur KILIÇ MEMUR²Hatun SEVGİ YALIN³Serra DİNÇ⁴

ÖZ

Türkiye'ye 2011 yılı itibariyle gelmeye başlayan Suriyeli sığınmacı sayısı 2018 yılı itibariyle 3.541.572'ye ulaşmıştır. Bu oranda bir sayı, uyum süreçlerinin daha iyi ilerleyebilmesi için ülke vatandaşlarının onlara yönelik algıları üzerinde durmak gerektiğini düşündürmektedir. Şu an ki mevcut tabloda, Suriyelilerin Türkiye'de geçici olarak misafir olmaları durumundan ziyade artık farklı bir kültür olarak buldukları görülmektedir. Bu sebeple iki farklı kültürün uyum içerisinde yaşaması hem bireysel hem de toplumsal anlamda önemlidir. Bu farklı kültüre karşı Türkiye'de yaşayan bireylerin sosyal mesafesini değerlendiriyor olmanın, bireysel ve toplumsal olarak uyum sağlama sürecine katkı sağlayacağı düşünüldüğünden; bu çalışmada Türkiye'de yaşayan Suriyelilere karşı oluşan sosyal mesafe incelenmiş ve insanların sosyal mesafesi ile maneviyatları arasındaki ilişkide empati ve toplumsal baskınlığın aracı rolü değerlendirilmiştir. İç içe karma desenle yürütülen bu çalışmada, nitel aşama nicel sonuçları daha zenginleştirmek ve desteklemek amacıyla kullanılmıştır. Araştırmanın nicel aşamasına; Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nde lisans eğitimi görmekte olan ve basit seçkisiz yöntemle belirlenen 363 öğrenci katılmıştır. Katılımcılara; Maneviyat Ölçeği, Empati Düzeyini Belirleme Ölçeği (EDBÖ), Sosyal Mesafe Ölçeği ve Toplumsal Baskınlık Yönelimi Ölçeği uygulanmıştır. Nicel verilerin analizinde yol analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, kurulan model doğrulanarak maneviyat değişkeninin, Suriyelilere yönelik sosyal mesafeyi empati ve toplumsal baskınlık aracı değişkenleri üzerinden anlamlı bir şekilde yordadığı bulgusu elde edilmiştir. Bununla birlikte, aracı değişken olan empati, Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinden 6 lisans öğrencisiyle görüşmeler yapılarak nitel aşamada yeniden ele alınmıştır. Nitel verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Nitel bulgulara bakıldığında, yol analizinin sunduğu doğrusal ilişkilerin daha karmaşık ve çok yönlü olabileceği sonucu ortaya çıkmış, nicel ve nitel bulgular birlikte tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal mesafe, maneviyat, empati, sosyal baskınlık yönelimi, Suriyeli sığınmacılar

THE ROLE OF EMPATHY AND SOCIAL DOMINANCE IN THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL DISTANCE AND SPIRITUALITY: A MIXED METHOD STUDY FOR SYRIANS

ABSTRACT

By the year 2011 refugees from Svria began to arrive in Turkev and as of 2018. the number of Svrians currently living in Turkev is 3.541.572. The high ratio makes us think that the perceptions of the Turkish citizens about Svrians became an important issue. Current table shows that Svrians live as an established culture rather than temporary guests. For this reason, it is important for both cultures to live in harmony

¹ Prof.Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik & Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İstanbul, h.eksi70@gmail.com

² Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik & Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İstanbul, psikologhalenur@gmail.com

³ Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik & Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İstanbul, hatunsevgiyalin@gmail.com

⁴ Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik & Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İstanbul, serraagirakca@gmail.com

on individual and social levels. Since it is intended to contribute to the adaptation process, the aim of this research is to examine social distance toward Syrians living in Turkey and to evaluate the mediating role of empathy and social dominance in the relationship between spirituality and social distance. The study was carried out with a mixed method design. 363 students from Marmara University's Atatürk Faculty of Education who were chosen by a simple random method participated in the quantitative part of the research. Participants were given Spirituality Scale, Empathy Quotient Scale, Bogardus Social Distance Scale and Social Dominance Orientation Scale. The quantitative data was analyzed by structural equation modelling. According to the findings, it was found that the spirituality predicted the social distance for Syrians in a meaningful way by means of the variables of empathy and social dominance. In the qualitative part of the research, the empathy was reevaluated with 6 six undergraduate students. According to the qualitative findings, the linear relations presented by the path analysis can be more complex and multifaceted. Quantitative and qualitative findings are discussed together.

Keywords: Social distance, spirituality, empathy, social dominance orientation, structural equation modelling.

GİRİŞ

Zorunlu bir göçle ülke değiştiren sığınmacılar, eski hayatlarından uzakta, kendi mesleklerini, becerilerini, dillerini ve kültürlerini geride bırakarak yeni toplumlara uyum sağlama sürecine girerler (Colic-Peisker ve Walker, 2003). Türkiye'ye de 2011 yılı itibariyle Suriye'den sığınmacılar gelmeye başlamış ve hâlihazırda yaşayan Suriyeli sayısının 2018 yılı itibariyle 3.541.572 olduğu açıklanmıştır. (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018). Suriyeli göçmen sayısının yüksek olması, Türkiye'ye uyum süreçlerinin daha iyi ilerleyebilmesi için ülke vatandaşlarının onlara yönelik algıları üzerinde durmak gerektiğini düşündürmektedir. Bu sebeple bu çalışmada Suriyeli sığınmacılara yönelik oluşan algıda, sosyal mesafede maneviyat, empati ve toplumsal baskınlığın etki düzeyi incelenerek uyum süreçlerine katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Öncelikle algıyı anlayabilmek için iletişim şekillerine göz gezdirmek gerekmektedir. Farklı kültürlerin sürekli iletişim halinde olmaya başladığı böyle bir süreçte empatinin ciddi bir rolü bulunmaktadır (Stephan ve Finlay, 1999). Empati, temel olarak diğerlerini ruhsal ve duygusal olarak anlama çabası şeklinde tanımlanmaktadır (Hoffman, 1989). Bir diğer tanım ise kişinin diğerlerinin hislerini bilişsel olarak tanımlaması ve bunlara uygun duygusal tepki vermesi durumudur (Thompson ve Gullone, 2003). Empatinin açıklamasına bakıldığında kişiler arası ilişkilerde ve dolayısıyla toplumsal durumlarda önemli bir rol oynadığı aşikârdır (Nedim-Bal ve Bilge, 2016). Alanyazında empati ile kişiler arası ilişkiler ve toplumsal durumlar çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Problem çözme becerisi, gruplar arası ilişkiler, sosyal uyum sağlama ve maneviyat ile ilişkisi örnek olarak verilebilir (Damiano, Ribeiro, Santos, Silva ve Lucchetti, 2017; Gleason, Jensen-Campbell ve Ickes, 2009; Kaya, 2018; Stephan ve Finlay, 1999; Türk, Kaçmaz, Tümnüklü ve Tercan, 2018). Farklı sosyal grupların birbirleri ile çeşitli şekillerde ilişki içinde olması birbirlerinin hayatı nasıl algıladığını fark etmelerine, bir diğer deyişle empati kurmalarına yol açar (Pettigrew, Tropp, Wagner ve Christ, 2011). Suriyeli öğrencilerin Türkiye'de eğitim hayatına başlamasıyla birlikte Türk öğrencilerle olan gruplar arası ilişkilerinin incelendiği bir çalışmada, Türk öğrencilerinin sıkıntıda olan Suriyeli öğrencilerle temas halinde olmasının, onlara karşı daha empatik davranmalarına yol açtığı ortaya çıkmıştır (Türk, Kaçmaz, Tümnüklü ve Tercan, 2018). Miklikowska'nın (2017) 517 ön ve orta ergenlik dönemindeki kişiyle gerçekleştirdiği boylamsal çalışmada, göçmenlerle iletişim halinde olanların aile ve arkadaşlarının göçmen karşıtı düşüncelerinden, göçmenlerle iletişim halinde olmayanlara göre daha az etkilendiği ve empatinin bu durumda aracı değişken olduğu bulunmuştur.

Empatinin yanı sıra, toplumsal baskınlık yönelimi, gruplar arası ilişkileri anlamada önem taşıyan bir kuramdır. Toplumsal baskınlık kuramı, gruplar arası ilişkilerde, hiyerarşik şekilde birbirlerine karşı üstünlük kurma, diğer gruptan daha iyi olduğunu düşünme ve baskınlık oluşturma isteğini ifade etmektedir (Sidanius ve Pratto, 1999). Bütün toplumlarda oluşabilen sosyal hiyerarşiler, kendi grupları dışındaki diğer gruplara karşı saldırganlık isteğini de doğurmaktadır. Dış gruplara karşı sürekli negatif anlamlar yüklenmesi ve birçok zamanda da şiddet gösterilmesi söz konusu olabilmektedir (Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle, 1994). Birbirleri üzerinde güç kurma isteğine sahip gruplar, diğer grupları ırkçılığa, etnik köken ve dinsel mezheplere göre sınıflandırmaya yatkın gruplardır ve hiyerarşik düzen oluştururlar. Dolayısıyla diğer grup üzerinde toplumsal üstünlük oluşturulur. Bu kişiler sahip oldukları güç ve üstünlüğü kaybetmemek için hiyerarşileri devam ettirme isteğindedirler. Bir diğer deyişle gücü ve statüsü yüksek olan grup, düşük olan gruba göre daha fazla toplumsal baskınlık eğilimi gösterir (Haley ve Sidanius, 2005). Suriyeli katılımcıların Türkiye'ye kabul ve uyum süreçlerini araştıran bir çalışmada, Suriyeliler Türkiye'de sosyal ve çalışma yaşamlarında çeşitli eşitsizlik ve ayrımcılıkla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca Türk vatandaşlarının ülke içindeki birçok sorunun kendileri yüzünden olduğunu belirten olumsuz tepkilerle karşılaştıklarını da belirtmişlerdir (Yıldırım, İslamoğlu ve İyem, 2017).

Levin'in (2004) yaptığı çalışmaya göre kişilerin gruplar arası algıladıkları statü farkı arttıkça toplumsal baskınlık yöneliminin arttığı bulunmuştur. Karaçanta'nın (2002) ülkemizdeki farklı etnik kökenlere sahip kişiler arasında yaptığı çalışmaya göre de statüsü düşük olan grupların toplumsal baskınlık yönelimi, yüksek olanlara göre düşük çıkmıştır. Amerika Birleşik Devletleri

ve Kanada'daki göçmenlere yönelik davranışları inceleyen bir araştırmada, toplumsal baskınlık düzeyleri yüksek olan kişilerin göçmenlere, göçmen olmayan kişilere göre daha olumsuz davrandıkları ve ekonomik anlamda göçmenlerin bir kazancı olduğunda bu durumun göçmen olmayanları etkileyerek maddi kayba sebep olacaklarını düşündükleri ortaya çıkmıştır (Esses, Dovidio, Jackson ve Armstrong, 2001). Toplumsal baskınlığı yüksek olan kişiler, göçmenlerin kendi kültürlerini geride bırakarak, buldukları yerin baskın grubunun kültürüne asimile olduklarını da düşünürler (Pratto ve Lemieux, 2001). Güce dayalı bu toplumsal eşitsizliğin sebebi olarak da kalıtsal olmayan kişilik eğilimi görülmektedir. Bu kişiler genellikle kendilerinden daha düşük statüdeki gruplara da empati ile yaklaşmazlar (Sidanius ve Pratto, 1999). Empatinin toplumsal baskınlığı en yüksek şekilde yordayan kişilik boyutu olduğu da araştırmalarda bulunmuştur (Pratto, Sidanius, Stallwoth ve Malle, 1994). Bir boylamsal çalışmaya göre de empati ve toplumsal baskınlık karşılıklı olarak birbirlerini yordamaktadırlar (Sidanius, Kteily, Sheehy-Skeffington, Ho, Sibley ve Duriez, 2013). Ortaya çıkan sonuca göre kişilerin başkalarına karşı beslediği merhamet ve empatik ilgi azaldıkça toplumsal baskınlık eğilimi artmaktadır; toplumsal baskınlık eğilimi arttıkça da empati düzeyi düşmektedir.

Amiot ve Bourhis' in (2005) çalışmalarına göre toplumsal baskınlık yönelimi ayrımcılığı yordamaktadır. Ayrımcılık ve ırkçılık da önyargıya sebep olmaktadır (Sidanius ve Pratto, 1999). Bir diğer deyişle toplumsal baskınlığı yüksek olan kişilerin önyargıları daha yüksektir (Dhont, Hodson, Costella ve MacInnis, 2014). Bu kişiler önyargılarından ötürü karşı grubu olumsuz, kendi gruplarını ise her zaman olumlu olarak algırlar. Önyargı, kişilerin veya grupların hayatlarında bilişsel, duygusal ve davranışsal olarak ortaya çıkar. Davranışsal boyutu da ayrımcılık ve sosyal mesafe olarak kendini gösterir (Çuhadar-Gürkaynak, 2012). Bir grubun dış gruba karşı olan mesafeleri, onlara karşı oluşturdukları tehdit düşüncesine ve önyargıya göre artmaktadır (Colic-Peisker ve Walker, 2003; Giles, 1990). Danso, Sedllovskaya ve Suanda'nın (2007) yaptıkları grup çalışmasında da katılımcıların etnik kökenlerinin belirtilmesi önyargı oluştururken, aynı kişilerin etnik kökenleri yerine bireysel değerler gibi başka durumlara odaklanılması, toplumsal baskınlığı yüksek olanlarda bile önyargıyı azaltmaktadır. Suriyelilerin de zaman zaman kökenlerinden ötürü önyargılı tutumlarla karşılaşmaları söz konusudur (Sezgin ve Yolcu, 2016). Empati düzeyi düşük, toplumsal baskı eğilimi yüksek olan kişiler, grubun hâkimiyet ve üstünlüğüne değer verdikleri için güç bakımından düşük olan grupları sevmemek ve değersizleştirmek, dolayısıyla aralarına mesafe koymak gibi davranışlar göstermektedirler (Duckitt, 2006).

Ülkemizde Suriyeli sığınmacıların artmasıyla Suriyelilere yönelik algının incelenmesi de önem kazanmıştır. Cengiz (2015), Kilis'teki halkın Suriyelilere yönelik algısını incelediği çalışmasında, Suriyelilerin ilk göçünden sonra olumlu bir yaklaşım söz konusu iken; zaman içerisinde medyada onlarla ilgili çıkan olumsuz haberlerden sonra halkın algısının değiştiğini ve olumsuz bir noktaya geldiğini, bunun da halkın tepkili davranışlarına yol açtığını bulmuştur. Benzer şekilde Aydın halkının Suriyeli göçmenlere karşı olumsuz bir algı içerisinde olduğu ancak Türkiye'deki düzeni bozmadıkları takdirde olumlu bakış açısına sahip oldukları görülmüştür (Saçan, 2017). Üniversite öğrencilerinin Suriyelilere yönelik algısını inceleyen bir çalışmada da, öğrencilerin kendi milletinden olanları yüceltip, Suriyelileri küçümsedikleri, dışladıkları, insani olarak alçalttıkları ve onları yargıladıkları görülmüştür (Çömez-Polat ve Kaya, 2017). Erdoğan'ın (2014) Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin yaptığı değerlendirmede de sığınmacılara yönelik sosyal mesafenin söz konusu olduğu görülmektedir. Bogardus'a (1925) göre sosyal mesafe insanlar arası ilişkinin temelini ortaya koymaktadır. Farklı ırk, millet, din veya siyasi partiden olan kişilerin birbirine karşı kutuplaşma içinde olduğu görülmüştür (Bilgiç, Koydemir ve Akyürek, 2014). Sosyal mesafesi yüksek kişiler, öteki grupla sosyalleşmek istemezler. Bu kişiler diğerlerinin buldukları bölgelere gitmekten kaçınma, arkadaşlık, komşuluk yapmak istememe gibi ilişki kurmaya dair mesafe oluşturmaktadırlar (McFarland ve Brown, 1973; Akt., Güler, 2013). Suriyelilerin belirli bölgelerde yoğunlaşması sonucu, o bölgedeki demografik düzenin değişmesinden rahatsız olan Türkler de bulunmaktadır (Arslan, Bozgeyik ve Alancioğlu, 2017). Bu durum onlara karşı dışlama sürecini beraberinde getirmektedir (Yıldırım, İslamoğlu ve İyem, 2017).

İnsanların sosyal mesafe düzeyleri arttıkça, ihtiyacı olan, acı çeken insanlara yardım etme olasılıkları azalmaktadır. Sosyal mesafe düzeyleri azaldıkça da destek bekleyen kişilere yardım etme olasılıkları artmaktadır (Batson, 2001; Small ve Loewenstein, 2003). Dolayısıyla insanların duygularını ve düşüncelerini anlayıp, onlara bu konuda destek olma anlamına gelen empatinin sosyal mesafeyi azalttığı söylenebilir (Chakrabarti, Bullmore ve Baron-Cohen, 2006). Sosyal mesafe gösterilen evsiz, hasta veya suçlu gibi etiketlenmiş kişilere karşı bile empati çalışmaları yapıldığında, bu mesafenin azaldığı görülmüştür (Batson ve arkadaşları., 1997).

Empatiyi yordayan en önemli etmenlerden birinin maneviyat olduğu söylenebilir (Huber ve MacDonald, 2012). Maneviyat insan yaşamına anlam ve amaç oluşturan değer olarak tanımlanmıştır (Pargament, 2007). Kendi yaşamlarında sağlam bir anlam ve amaç taşıyan kişiler, kendi amaçlarına bağlı kalmaları sebebiyle başkalarının iç dünyalarını anlamada daha rahat olurlar (Giordano, Prosek ve Lankford, 2014). Maneviyatı temel alan kişilerin hayatlarında anlam oluşturmak için yardım etme, gönüllülük gibi sosyal değerlere önem vermesi de söz konusudur. Dolayısıyla maneviyat başkalarını önemsemeyi, empatiyi doğurur (Markstrom, Huey, Stilez ve Krause, 2010). Maneviyatı yüksek kişilerin empati kurabilme becerilerinin daha yüksek olduğuna dair çeşitli çalışmalar mevcuttur. Giordano, Prosek ve Lankford'un (2014) psikolojik danışmanlık öğrencilerinin maneviyatlarının empati düzeylerine etkisini araştırdıkları çalışmaya göre öğrencilerin hayatlarındaki anlam/amaç empati düzeylerini yordamaktadır. Maneviyat düzeyleri yüksek olan öğrencilerin empati puanları daha yüksek çıkmıştır. Bradley'nin (2009) çalışması da bu duruma örnek olarak verilebilir. Bu çalışmaya göre maneviyatın empatiyi yordadığı ortaya çıkmıştır. Huber ve MacDonald'ın (2012) üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada da dinden bağımsız şekilde varolan manevi bilişlerin empati ile pozitif düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Soyu farklı milletlere ait 139 kişi üzerinde yapılan bir çalışmaya göre de katılımcılar manevi deneyim yaşadıkları günlerde, empati gibi birtakım değerleri daha güçlü hissetmişlerdir (Hardy, Zhang, Skalski, Melling ve Brinton, 2014). Tıp Fakültesi öğrencileri ve pratisyen hekimlerden oluşan bir gruba yapılan çalışmada ise, katılımcılara empati, maneviyat ve sağlık üzerine çeşitli eğitimler verilmiş ve sonunda düzeyleri ölçülmüştür. Empati ve maneviyat eğitimi alan katılımcıların her iki puan türünün de yüksek çıktığı görülmüştür (DiLalla, Hull ve Dorsey, 2004).

Empati, sığınmacılar gibi etiketlenmiş bir gruba karşı oluşan önyargıları azaltmaktadır (Hewstone, 2009). Çünkü başkasının yerine kendini koyup, onun düşünceleri ve duygularıyla hareket etme olan empati, gruplar arası oluşan önyargıyı engeller konuma gelmektedir (Pettigrew ve Tropp, 2008). Önyargının engellenmesi de bireysel veya grup olarak ayrımcılık, üstünlük kurma isteği gibi toplumsal baskınlık tepkilerinin ve her türlü iletişim ve ilişkiden uzak durma gibi sosyal mesafe davranışlarının azalmasına sebep olur (Duckitt, 2006; Esses, Dovidio, Jackson ve Armstrong, 2001). Sosyal mesafenin tam tersi olan toplumsal temasın artması ile de empati oluşurken, toplumsal temasın olmaması da ayrımcılık ve sosyal mesafe oluşturmaktadır (Pettigrew, Christ, Wagner ve Stellmacher, 2007). Bu sebeple empati düzeyi düşük kişilerin toplumsal baskınlık seviyeleri ve mesafe koyma düzeylerinin arttığı ifade edilebilir (Milfont ve Sibley, 2016). Dolayısıyla kişide empati oluşmasını sağlayan başkalarına destek olmaya ve onların iç dünyalarını anlamaya çalışmayı temel felsefe edinmiş olan maneviyatı yüksek kişilerin, toplumsal baskınlık düzeylerinin ve sosyal mesafelerinin düşük olması beklenmektedir. Yukarıdaki alanyazın ışığında bu çalışmada da maneviyatı daha fazla olan bireylerin empatilerinin yüksek, dolayısıyla ayrımcılık gibi baskınlık düzeylerinin düşük olması sayesinde Suriyelilere yönelik sosyal mesafe göstermeyecekleri; tam tersi şekilde de maneviyatı daha az olanların, empatilerinin düşük, baskınlık seviyelerinin yüksek olması ve onlara karşı mesafelerinin daha fazla olacağı düşünülmektedir.

Suriyelilerin geçici olarak misafir olmaları durumundan ziyade artık Türkiye'de yaşayan farklı bir kültür olarak bulunmaları söz konusudur (Sirkeci ve Bardakçı, 2016). Bu sebeple iki farklı kültürün uyum içerisinde yaşaması hem bireysel hem de toplumsal anlamda önemlidir. Bu farklı kültüre karşı bir arada yaşayan bireylerin sosyal mesafesini değerlendiriyor olmak, bireysel ve

toplumsal olarak uyum sağlama sürecine katkı sağlayacaktır. Alanyazın incelendiğinde bu konuda yapılmış çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu sınırlı çalışmalarda da sadece Suriyelilere karşı olan mesafeyi ve bakış açısını ortaya koydukları, bu mesafeye yol açan durumları ayrıntılı incelemedikleri görülmektedir. Özellikle maneviyat ve sosyal mesafe arasındaki ilişkiye dair yurtiçi alanyazında yeterli sayıda çalışma görülmemektedir. Bununla beraber kişilerdeki empati düzeyi ile yargılama ve ayrımcılık gibi davranışların oluşturduğu toplumsal baskınlık düzeyinin sığınmacılara olan sosyal mesafeye ilişkin etkisini değerlendirmenin önemi de aşikardır. Toplumdaki maneviyat, empati ve baskınlık düzeyleri gibi değişkenlerin olası etkileri doğrultusunda, uyum süreci için yapılan çalışmaların yeniden düzenlenmesi söz konusu olabilecektir. Bu doğrultuda bu çalışmanın ilk amacı Suriyelilere karşı olan sosyal mesafeyi değerlendirmektir. Bir diğer amaç ise sosyal mesafe ve maneviyat arasındaki ilişkiyi, empati ve toplumsal baskınlığın aracı rolleri ile incelemektir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın nicel kısmı değişkenler arasındaki ilişkinin yol analizi yöntemi kullanılarak incelenmesiyle, nitel kısmı ise görüşmeler yoluyla yapılmasıyla, karma yöntemli bir araştırma modeli tasarlanmıştır. Araştırmada karma yaklaşımın tercih edilmesi, araştırma probleminin daha kapsamlı ele alınmasına imkân tanımakta, geçerlik ve güvenilirliği arttırmaktadır (Creswell, 2012).

Araştırma karma yöntem araştırmalarında iç içe karma desen kullanılarak yürütülmüştür. Bu desen türü bir veri setinin diğer veri setini desteklemesi üzerine kurulur. Araştırmada önemi yüksek olan veri seti “birincil”, önemlilik değeri daha düşük veri seti ise “ikincil” veri seti olarak tanımlanır. Diğer bir deyişle araştırma nitel ya da nicel araştırmadır fakat verilerin desteklenmesi, genellenmesi ya da açıklanması için alternatif yöntemlerden elde edilen verilere ihtiyaç vardır (Creswell ve Plano-Clark, 2014). İç içe karma desenele yürütülen bu çalışmada, nicel veriler “birincil”, nitel veriler ise “ikincil” olarak belirlenmiştir. Nitel aşama nicel sonuçları daha zenginleştirmek ve desteklemek amacıyla kullanılmıştır.

Çalışmanın nicel bulgularına göre, kurulan yapısal eşitlik modeli doğrulanmıştır. Bununla birlikte bir aracı değişken olan empati düzeyi, çalışmada yeniden ele alınmak istenmiştir. Bu aşamada, (1) empati değişkeninin sosyal mesafe değişkeni üzerindeki doğrudan etkisinin, bir diğer aracı değişken olan toplumsal baskınlığın, sosyal mesafe değişkeni üzerindeki etkisinden daha düşük olması; (2) ayrıca aracı değişken empati iken maneviyat değişkeninin, sosyal mesafe değişkeni üzerindeki etkisinin diğer aracı değişkenin olmasına kıyasla daha düşük çıkması, empati düzeyinin yeniden çalışılmasında etkili olmuştur.

Nicel kısımda, yüksek maneviyat düzeyi ile Suriyelilere karşı azalan mesafe düzeyi pozitif bir ilişki içinde çıkmıştır. Çalışmanın ikinci kısmında ise, maneviyat düzeyi yüksek ve Suriyelilere karşı olan sosyal mesafe düzeyi yüksek olan katılımcıların, diğer bireylerle empatik ilişki kurma düzeyleri nitel yollarla araştırılmak istenmiştir. Bu amaç doğrultusunda görüşmelerin yapılması uygun görülmüştür.

Çalışma Grubu

Nicel aşama

Araştırmanın evreni Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi öğrencileri, örnekleme ise Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi’nde farklı bölümlerde eğitim gören öğrencilerdir. Örnekleme basit seçkisiz örnekleme yoluyla, örnekleme biriminin ise küme olarak belirlenmesi ile oluşturulmuştur. İlk olarak fakülte bünyesinde yer alan bölümler listelenerek bölümler rastgele işaretlenmiş ve her bir bölümden rastgele sınıflara gidilip ölççekler uygulanmıştır. Örnekleme büyüklüğü evrenin büyüklüğünün bilinmesi durumunda kullanılan formülle hesaplan-

rak belirlenmiştir. Çalışma grubunda yer alan 363 öğrenciden 262'si kadın (%74.2), 91'i (%25.8) erkektir. Minimum yaş 17, maksimum yaş 36 olmak üzere grubun ortalama yaşı 20'dir. Sınıf düzeyinde, 75 kişi 1.sınıf (%21.2), 150 kişi 2.sınıf (%42.8), 102 kişi 3.sınıf (%28.9) ve 25 kişi (%7.1) 4.sınıf öğrencisidir. Bölüm olarak bakıldığında ise, 60 öğrenci Fen Bilgisi Öğrencisi (%17), 51 öğrenci Matematik Öğretmenliği (%14.4), 50 öğrenci Sınıf Öğretmenliği (%14.2), 45 öğrenci Bilgisayar Öğretim ve Teknolojileri (%12.7), 43 öğrenci Psikolojik Danışman ve Rehberlik (%12.2), 29 öğrenci Özel Eğitim ve Zihinsel Engelliler Öğretmenliği (%8.2), 26 öğrenci Tarih Öğretmenliği (%7.4), 24 öğrenci Müzik Öğretmenliği (%6.8), 13 öğrenci Fransızca Öğretmenliği (%3.7), 11 öğrenci Kimya Öğretmenliği (%3.1), ve 1 öğrenci de Makine Mühendisliği (%.03) bölümünde eğitim görmektedir.

Nitel aşama

Çalışmanın bu aşamasında, nicel ölçeklerden “Sosyal Mesafe Ölçeği” ve “Maneviyat Ölçeği” yeniden farklı katılımcılara uygulanmıştır. Online anket hazırlanmış ve internet üzerinden dağıtılmıştır. Anketi 276 kadın ve 97 erkek olmak üzere 373 lisans öğrencisi doldurmuştur. Bu öğrenciler, Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde ve bölümlerinde okumaktadırlar. Çalışmanın nitel kısmında görüşme yapılacak katılımcıları belirlemek üzere, araştırmanın daha derinlemesine yapılabilmesi için zengin bilgi kaynağı edinilen durumları seçmeyi hedefleyen “amaçlı örnekleme” (Patton, 2014) yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın amacına uygun olarak, amaçlı örnekleme türlerinden biri olan “ölçüt örnekleme”den yararlanılmıştır. Ölçüt örnekleme, daha önceden belirlenmiş bazı ölçütleri karşılayan durumlarla çalışmaktır (Patton, 2014). Katılımcılar arasından gönüllü olan ve Sosyal Mesafe Ölçeği puanı 17 ve altında, aynı zamanda Maneviyat Ölçeği puanı da 24 ve üzerinde olan, 4'ü kadın 2'si erkek, 6 öğrenci araştırmanın nitel aşamasının çalışma grubunu oluşturmuştur. Farklı üniversitelerde okuyan bu öğrencilerin yaşları 22-24 arasında değişmektedir. Dört öğrenci psikoloji, bir öğrenci psikolojik danışmanlık ve rehberlik ve bir diğer öğrenci de çevre mühendisliği bölümünde okumaktadır.

Veri Toplama Araçları

Maneviyat ölçeği

Demirci (2017) tarafından geliştirilen bu ölçek, 6 maddeden oluşan tek boyutlu bir yapıya sahip 5'li Likert tipi bir ölçektir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin toplam varyansın %62.993'ünü açıkladığı ve öz değerinin 3.780 olduğu bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indeksi değerleri ise; $\chi^2_{(8, N = 450)} = 20,06, p < .05$; CFI = .99; NFI = .98; NNFI = .98; SRMR = .019; RMSEA = .058 şeklindedir. Ölçeğin faktör yükleri .61 ile .80 arasında değişmektedir. Ölçüt-bağıntılı geçerliği için Portre Değerler Ölçeği'nin Evrensellik, İyilikseverlik, Geleneksellik ve Uyma alt ölçekleri ile arasındaki ilişkiler incelenmiş olup, evrensellik (.68), iyilikseverlik (.50), geleneksellik (.56) ve uyma (.37) ile pozitif ilişkili olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .88 olarak hesaplanmış, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .60 olarak bulunmuştur. Bu çalışma için ölçeğin Cronbach alpha değeri .94 olarak bulunmuştur.

Empati düzeyini belirleme ölçeği (EDBÖ)

Lawrence, Shaw, Baker, Baren-Cohen ve David (2004) tarafından geliştirilen, Kaya ve Çolakoğlu (2015) tarafından Türkçe'ye uyarlanan 13 maddelik 5'li likert tipi bir ölçektir. Bilişsel empati, duygusal tepki ve sosyal beceriler olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizi ile bu yapı doğrulanmıştır. Bu modelin uyum indeksi değerleri GFI=.92; CFI=.91; AGFI=.88; NFI=.87; RMSEA= 0.07 ve RMR= 0.06 olarak bulunmuştur. Birinci aşamada ölçeğin güvenilirlik katsayıları toplam=.78; sosyal beceriler=.64; duygusal tepki=.71 ve bilişsel empati=.74 olarak bulunmuştur. İkinci aşamada ise bu değerler sırasıyla .86; .61; .75 ve .74 olarak elde edilmiştir. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe empati düzeyi de artış göstermektedir. Bu çalışma için ölçeğin Cronbach alpha değeri .70 olarak bulunmuştur.

Sosyal mesafe ölçeği

Gruplararası sosyal mesafeyi ölçmek amacıyla Bogardus (1925) tarafından tasarlanan ve toplam 8 maddeden oluşan ölçek, 5'li Likert tipi derecelendirme üzerinden puanlanmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı.90'dır. Sosyal Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek için örneklemin yeterliliğini değerlendirmek üzere hesaplanan KMO katsayısının (.86) yüksek ve faktör analizinin geçerliğini sınavan Barlett testi sonucunun ise anlamlı 2070.003 ($p < .000$) olması nedeni ile faktör analizi yapılmıştır. Temel Bileşenler analizine göre özdeğeri 1'den büyük olan ve toplam varyansın %60'ını açıklayan tek boyutlu faktör elde edilmiştir. Ölçeğin faktör yükleri.65 ile.84 arasında değişmektedir. Ölçekten yüksek puan almak diğer kökenden olanlarla yakın mesafede bulunmaya işaret etmektedir (Güler, 2013). Bu çalışma için ölçeğin Cronbach alfa değeri.93 olarak bulunmuştur.

Toplumsal baskınlık yönelimi ölçeği (TBYÖ)

Sidanius, Pratto ve Bobo (1994) tarafından geliştirilen bu ölçek, toplamda 16 maddeyle, "çok yanlış" ile "çok doğru" arasında değişen 7'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte ters puanlanan maddeler olmakla beraber alınan yüksek puanlar yüksek toplumsal baskınlık yönelimini göstermektedir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması farklı etnik kimlik sahibi üniversite öğrencileriyle Karaçanta (2002) tarafından yapılmış olup, toplam değişkenliğin %34.09'unu açıklayan tek faktörlü bir yapı olduğu bulgusu elde edilmiştir. Madde toplam puan korelasyonlarına bakıldığında ölçeğin ayırt edici ve benzeşik maddelerden oluştuğu belirlenmiştir. En yüksek ve en düşük puan alan katılımcıların toplumsal baskınlık yönelimi açısından farklılaştıkları görülmüştür ($t = -23.20$; $p < .05$). Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı, Cronbach alfa değeri bütün gruplar açısından.85 iken, farklı etnik gruplar için.73 ile.93 arasında bulunmuştur. Ölçeğin tek ve çift olan maddeleri temel alınarak yapılan iki yarım güvenirliği tüm gruplar için.79, farklı etnik gruplar için.60 ile.88 arasında yer almıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenirliği çalışmasında güvenirlik katsayısı.86 olarak bulunmuştur. Bu çalışma için ölçeğin Cronbach Alpha değeri.85 olarak bulunmuştur.

Görüşme soruları

Katılımcıların empatik ilişki düzeylerini anlayabilmek için açık uçlu sorular hazırlanmıştır. Bu sorular alanyazında yer alan empatik davranış özellikleri ve empatik beceriler temelinde hazırlanmış olup, katılımcıları, arkadaşları tarafından nasıl tanındıkları, arkadaşlarıyla empatik ilişkiler kurup kuramadıkları, insanların duygularını anlamada ne kadar iyi oldukları ve diğer bireylerle ilişki kurma biçimleri gibi konular üzerinden değerlendirmek amaçlanmıştır. Sorular aynı zamanda üç alan uzmanı tarafından da kontrol edilmiştir. Toplamda 12 sorunun yer aldığı görüşmelerde bireylere durum örnekleri verilip empatik tepkileri daha dolaylı bir biçimde öğrenmek hedeflenmiştir. Görüşmeler, araştırmacı tarafından telefon veya skype üzerinden ses kaydı alınarak yapılmıştır. Birkaç soru örneği aşağıda verilmiştir:

- Arkadaşlarımız sizi üç kelimeyle tanımlasalardı bu üç kelime ne olurdu?
- Gerçek duygusunu gizleyen bir kişiyi fark edebilir misiniz? Bu kişide neler dikkatinizi çeker?
- Birlikte film izlediğiniz bir arkadaşınız filmi seyredirken ağlarsa tepkiniz ne olur?
- Saçlarını yeni kestiren bir arkadaşınız size saçlarının nasıl görüldüğünü sorduğunda ve siz de hiç beğenmediyseniz cevabınız ne olur?

Verilerin Analizi

Araştırma ilk olarak nicel aşamanın sonuçlanması, ardından nitel aşamanın planlanıp tamamlanması şeklinde yürütülmüştür. Ölçek sahiplerinden gerekli izinler alınmış olup, öğrencilere uygulanan ölçek verileri ilk olarak Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi, ardından yapısal eşitlik modellerinden yol analizi kullanılarak MPLUS programıyla incelenmiştir. Yol analizi, değişkenlere ilişkin öngörülen nedensel ve tek yönlü ilişki dizilerini test etmeye olanak sağlayan istatistiksel teknikler topluluğudur (Tabachnick ve Fidell, 2015).

Nitel aşamada “betimsel analiz” yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle göre, katılımcılardan elde edilen veriler, başlangıçta belirlenmiş belli başlı temalara göre yorumlanır. Veriler, araştırmada kullanılan görüşme sorularından ortaya çıkan temalara göre düzenlenebilir veyahut da direkt olarak görüşme soruları ya da bazı boyutlar üzerinden sunulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada, alanyazına dayanılarak ve uzman görüşleri alınarak hazırlanan görüşme sorularından yola çıkılarak, veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Buna göre veriler toplanmadan önce temalar hazırlanmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler, bu temalara göre okunmuş ve düzenlenmiştir. Katılımcıların belirlenmiş bu temalara katılma sıklıkları yüzdelik olarak hesaplanmıştır (Tablo 3). Çalışma bulguları açıklanırken katılımcılardan gelen doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Bulgular yorumlanırken, bulgular arasında neden sonuç ilişkileri kurulmaya çalışılmış, bulgular birbirleriyle ilişkilendirilmiş ve nicel bulgularla karşılaştırmalar yapılmıştır.

Nitel Verilerin Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırmanın nitel aşaması yürütülürken verilerin geçerlik ve güvenirliliğinin sağlanması amacıyla ilk olarak soruların hazırlanmasından, görüşmelerin yürütülmesine ve değerlendirilmesine kadar olan sürecin hepsinde 2 ayrı uzman görüşü alınarak ilerlenmiştir. Ayrıca görüşmeler sadece tek bir araştırmacı tarafından değil, alanda yetkin diğer araştırmacı tarafından da yürütülmüştür. Sonuçların farklı katılımcılar ve bağlamlara uygulanabilirliğini sağlamak üzere katılımcılardan doğrudan ifadelerle yer verilerek verilerin ayrıntılı betimlenmesi yoluna gidilmiştir. Bunun yanı sıra bu çalışmada amaçlı örneklemeden yararlanılmış olup örneklem grubunun nasıl seçildiğine ve katılımcıların özelliklerine ilişkin detaylı bilgi verilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma soruları kapsamında toplanan verilerin analizlerine yer verilmiştir. İlk olarak araştırmanın nicel kısmının verileri, ardından nitel kısmının verileri tablolar halinde gösterilmiştir.

Nicel Bulgular

Tablo 1’de araştırmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmeye yönelik yapılan analizlerin sonuçları, betimsel istatistik ve normallik değerleri yer almaktadır.

Tablo 1. Maneviyat, Empati, Toplumsal Baskınlık ve Sosyal Mesafe puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere uygulanan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonuçları ve betimsel istatistikler

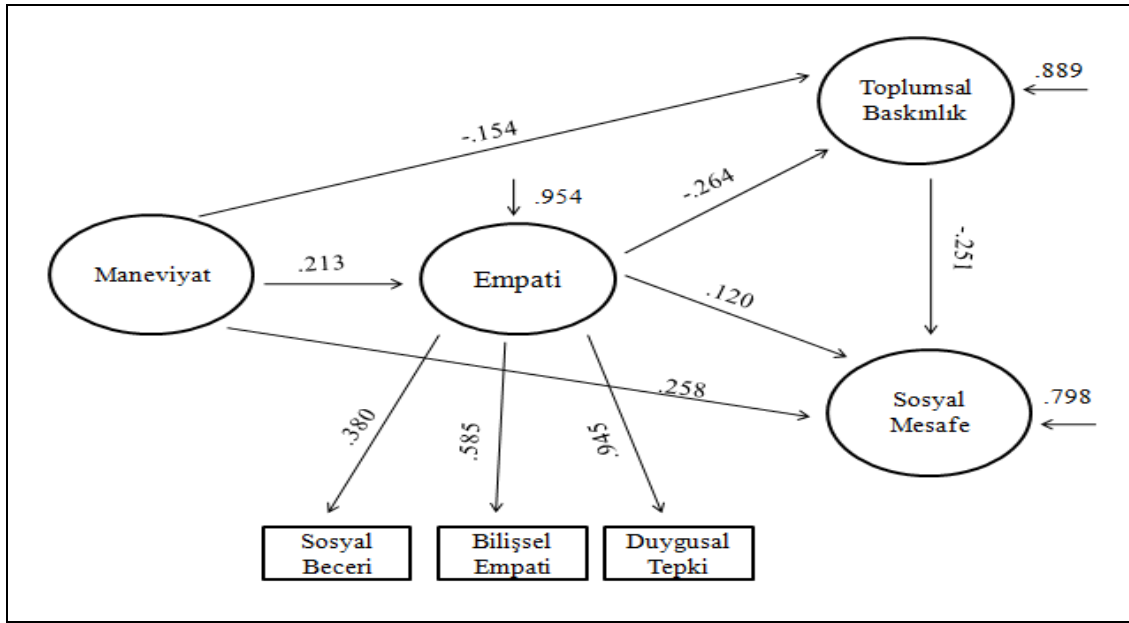
	1	2	3	4
1.Maneviyat	-			
2.Empati	.172**	-		
3.Toplumsal Baskınlık	-.341**	-.226**	-	
4. Sosyal Mesafe	.336**	.220**	-.341**	-
μ	24.07	49.98	43.50	22.54
SS	6.01	5.87	16.15	7.81
Çarpıklık	-1.339	-.598	.703	-.029
Basıklık	1.383	.814	.654	-.290

**p<.01 (N=353)

Tablo 1’de görüldüğü üzere, veriler normal dağılım varsayımını desteklemekte, basıklık ve çarpıklık değerleri +2 ile -2 arasında yer almaktadır. Tabachnick ve Fidell’e (2015) göre +2 ile -2 arasında yer alan basıklık ve çarpıklık değerleri normal dağılım için kabul edilir değerlerdir. Bunun yanı sıra, değişkenlerin tümü birbirleriyle istatistiksel olarak anlamlı şekilde ilişkilidir. Maneviyat empatiyle pozitif yönde zayıf ($r=172$, $p<.01$), toplumsal baskınlıkla negatif yönde orta ($r=-341$, $p<.01$) ve sosyal mesafe değişkeni ile de pozitif yönde orta ($r=336$, $p<.01$) düzeyde

ilişkilidir. Sosyal mesafeden alınan yüksek puanlar yakın mesafeyi gösterdiği için maneviyat yükseldikçe bireyin sosyal mesafe düzeyi de, diğer bir deyişle Suriyelilere yönelik yakınlık düzeyi de artmaktadır. Empati maneviyatla pozitif yönde düşük ($r=.172$, $p<.01$), toplumsal baskınlıkla negatif yönde düşük ($r=-.226$, $p<.01$) ve sosyal mesafe ile pozitif yönde düşük ($r=.220$, $p<.01$) düzeyde ilişkilidir. Toplumsal baskınlık maneviyatla negatif yönde orta ($r=-.341$, $p<.01$), empati ile negatif yönde düşük ($r=-.226$, $p<.01$), sosyal mesafe ile pozitif yönde orta ($r=-.341$, $p<.01$) düzeyde ilişkilidir. Sosyal mesafe maneviyat ile pozitif yönde orta ($r=.336$, $p<.01$), empati ile pozitif yönde düşük ($r=.220$, $p<.01$), toplumsal baskınlıkla negatif yönde orta ($r=-.341$, $p<.01$) düzeyde ilişkilidir.

Aşağıda maneviyatın, empati ve toplumsal baskınlık değişkenleri üzerinden Suriyelilere yönelik sosyal mesafeyi ne düzeyde yordadığını incelemek amacıyla yapılan yol analizinin sonuçları şekil ve tablo olarak gösterilmiştir.

Şekil 1. Maneviyatın, empati ve toplumsal baskınlık değişkenleri üzerinden Suriyelilere yönelik sosyal mesafeyi ne düzeyde yordadığını incelemek amacıyla yapılan yol analizinin sonuçları

Yol analizi sonuçlarına göre, Suriyelilere yönelik sosyal mesafeyi açıklamak için modelde öngörülen, doğrudan ve dolaylı olarak etkilediği düşünülen değişkenler arası ilişkilerin hepsi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Tablo 2, şeklin tablo gösterimi olmakla beraber, değişkenler arasındaki doğrudan, dolaylı ve toplam etki düzeylerini de göstermektedir.

Tablo 2. Maneviyatın, empati ve toplumsal baskınlık değişkenleri üzerinden Suriyelilere yönelik sosyal mesafeyi ne düzeyde yordadığını incelemek amacıyla yapılan yol analizinin sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişkenler								
	Empati			Toplumsal Baskınlık			Sosyal Mesafe		
	Doğrudan	Dolaylı	Toplam	Doğrudan	Dolaylı	Toplam	Doğrudan	Dolaylı	Toplam
Maneviyat	.213**		.213**	-.154**		-.154**	.258**	.064**	.322**
Empati				-.264**		-.264**	.120*	.066**	.186**
Toplumsal Baskınlık							-.251**		-.251**

* $p<.05$, ** $p<.01$

Tablo 2’de gösterildiği üzere maneviyat değişkeni Suriyelilere yönelik sosyal mesafeyi, hem doğrudan ($\beta=.258$, $p<.05$) hem dolaylı olarak ($\beta=.064$, $p<.05$) empati ve toplumsal baskınlık aracı değişkenleri üzerinden anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Empati ve toplumsal baskınlığın Suriyelilere yönelik sosyal mesafe değişkeni üzerindeki aracı rolü de istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bunun yanı sıra sosyal mesafenin R^2 değeri .202 olup, model Suriyelilere yönelik sosyal mesafedeki varyansın %20’sini açıklamaktadır.

Modelin uyumluluğuna yönelik analiz sonucu ortaya çıkan değerler ise modelin uyum ölçütleri içerisinde yer aldığını göstermektedir. Bu sonuçlara göre ki-kare $\chi^2_{(6, N = 353)} = 12.70$, $p < .05$; (χ^2/df)=2 olarak belirlenmiştir. RMSEA=.056, CFI=.978, TLI=.946, SMRM=.031 olarak bulunmuştur.

Nitel Bulgular

Katılımcılara, diğerleriyle ilişkilerini ve empatik tepki düzeylerini anlamak üzere açık uçlu sorular sorulmuştur. Soruların içeriklerine göre daha önceden belirlenmiş temalara, katılımcıların katılma sıklığı Tablo 3'te gösterilmiştir. Tablo 3'e göre katılımcıların tümü, görüşmede arkadaşları tarafından başkalarının problemlerine duyarlı kişiler olarak tanındıklarını belirtmiştir. Bu durumu katılımcılardan biri şu şekilde ifade etmiştir: "...çevremde bu şeyi çok sık yaşıyorum. İnsanların sorunlarını dinlemeyi de çok severim. Hani mesleğim dışında da çocukluktan gelen bir alışkanlıktır çok severim. Çok da konuşuruz arkadaşlarla problemler hakkında...". Katılımcıların %50'si (n = 3) diğer bireylerle kolayca sohbet başlatabildiklerini savunmuşlardır. Bu konuyla ilgili örnek bir ifade şu şekildedir: "...çok basit benim için. Her insanla yapabilirim, yoldan geçen bir insanla bile bir kafede oturup saatlerce muhabbet edebilirim...". Bunun yanında, tüm katılımcılar duygularını ve düşüncelerini açabilme noktasında her hangi bir sıkıntı çekmediklerini ifade etmişlerdir. Örneğin, katılımcılardan biri "...hakikaten aynı şekilde ben de yani güvendiğim yakın bulduğum, derdimi anlatabileceğimi inandığım kişilere derdimi sıkıntı- mı, bir olay başıma geldiği zaman anlatabilir, onlardan yardım ve fikir alabilirim. Akşam eve gittiğim vakit otururuz böyle, herkes başından geçen olumsuz durum olursa bunu anlatır. Onu konuşur onu analiz ederiz. Birbirimize geri bildirim veririz, süreç genelde böyle işliyor, yani karşı tarafa güvendiğim yakın olduğum insanlara anlatır, konuşurum, fikir alışverişi yaparım çünkü insan böyle rahatlıyor..." şeklinde kendini ifade etmiştir. Katılımcıların çoğu (%83.3; n =5), kendileri tarafından istenmeyen bir durum oluştuğunda, bu durumun sorumlusu olarak kendilerini gördüklerini, durumu kabullendiklerini ve durumla ilgili suçluluk duyduklarını belirtmişlerdir. Bu konuda da bir katılımcı "...kendimi çok suçlu hissederim; çünkü bekleilmekten de hiç hoşlanmam, aynı zamanda ama hemen bir açıklamam vardır mutlaka açıklamamla ve bir mahcuplukla giderim, durum değerlendirmesini birlikte yaparız..." demiştir.

Katılımcılara birkaç durum örneği verilmiş (arkadaşlarını film izleme sırasında ağlarken görmek gibi) ve bu durumlara karşı tepkileri sorulmuştur. Burada yalnızca 1 katılımcının (%16.7) karşısındaki kişinin duygularını ifade ediş biçimine empatik biçimde yaklaştığı gözlenmiştir. Diğer 5 katılımcı empatik tepki göstermediklerini ifade eden açıklamalar yapmışlardır. Örneğin bir katılımcı "...(gülerek) çok saçma ne ağlaması komik gülerim yani, gülerim..." demiştir. Son olarak katılımcıların yine bir durum sorusuyla hoşlarına gitmeyen bir olaya verdikleri tepki anlaşılma- ya çalışılmış ve katılımcıların %50'sinin (n = 3) olaya saygı ve empati göstererek yaklaşabildiği görülmüştür.

Tablo 3. Empatik davranış özellikleri ve katılımcıların bu davranış özelliklerini gösterme sıklığı

Empatik davranış özellikleri	Yüzde (ve sayı) olarak bu özelliklere sahip katılımcılar
• Başkaları tarafından duyarlı bir kişi olarak tanındığını düşünme	%100 (6)
• Kolay sohbet başlatabilme	%50 (3)
• Kendi duygularını ve düşüncelerini aktarabilme	%100 (6)
• Kendisi tarafından istenilmeyen bir durum oluştuğunda bu durumu kabullenme	%83.3 (5)
• Karşısındaki kişilerin duygularını ifade etme biçimine empatik yaklaşma	%16.7 (1)
• Beğenmediği bir durumla ilgili fikri sorulduğunda, bu duruma empatik tepki gösterme	%50 (3)

TARTIŞMA

Suriyelilere yönelik gösterilen sosyal mesafeyi açıklamak amacıyla modelde yer alan tüm değişkenler yapılan analiz sonucu anlamlı bulunmuştur. Maneviyat sosyal mesafeyi bağımsız değişken olarak hem doğrudan yordamakta hem de empati ve toplumsal baskınlık aracı değişkenleri üzerinden dolaylı olarak yordamaktadır. Diğer bir deyişle, katılımcıların Suriyelilere karşı azalan sosyal mesafe düzeyi ve maneviyat düzeyi, empati aracı değişken olduğunda, pozitif bir ilişki içinde bulunmuştur. Bu demek oluyor ki, katılımcıların maneviyat düzeyleri arttıkça Suriyelilere karşı gösterdikleri sosyal mesafeleri azalmaktadır. Empati de bu iki değişken arasında bir aracı bir rol üstlenmekte, empatinin artması sosyal mesafede de azalma meydana getirmektedir. Yapılan diğer çalışmalarda da maneviyatın empatiyi yordadığı (Duriez, 2004; Koenig, McGue, Krueger, & Bouchard, 2007; MacDonald, 2000) empatinin de sosyal mesafeyi yordadığı (Chakrabarti, Bullmore ve Baron-Cohen, 2006; Duckitt, 2006; Salanga ve Bernardo, 2017) bulgusu elde edilmiştir. Bu da çalışmanın bu bulgusunun alanyazın tarafından desteklendiğini göstermektedir. Aynı şekilde, Türkiye’de yapılan bazı araştırmalar da Türk katılımcıların Suriyelileri din kardeşi ve misafir olarak gördüklerini ve onları kabul etmenin insanlık görevi olduğunu belirtmişlerdir (Apak, 2014; Erdoğan, 2014). Özetle modelin bu kısmı göstermektedir ki maneviyat içerisinde barındırdığı bütünleştirici ve kapsayıcı niteliklerle iletişimde çok daha temel bir yerden bağlantı sunmakta, bu bağlantı da özgecilik, olumlu sosyal davranış, empati olarak nitelendirilen özelliklerin beslenmesine zemin teşkil ederek farklı grup ve bireylere yönelik ayrımcılık, etiketleme, önyargı gibi sosyal mesafe göstergesi olan davranışları minimize etmektedir.

Modelde yer alan bir diğer değişken olarak toplumsal baskınlık yöneliminin, maneviyat ve Suriyelilere yönelik sosyal mesafe arasında aracı değişken olduğunda negatif bir ilişki oluşturduğu görülmüştür. Bu da maneviyat düzeyinin azalışının, toplumsal baskınlık yöneliminde artışa, o da Suriyelilere yönelik sosyal mesafede artışa neden olduğu anlamına gelmektedir. Modelin bu bulgusu da alanyazınla desteklenir niteliktedir. Toplumsal baskınlığın sosyal mesafeyi yordadığı, birçok araştırma sonuçlarıyla desteklenmekte olup (Kugler, Cooper ve Nosek, 2010; Magallares, 2017; Snellman ve Ekehammar, 2005), toplumsal baskınlıkla maneviyatı birebir inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Buna rağmen yapılan çalışmalar toplumsal baskınlık eğilimi yüksek bireylerin, dini değerlere önem atfetmeyen, empati, hoşgörü ve özgecilik düzeyleri düşük bireyler olduğu bulgusu elde edilmiştir (Maričić, Franc ve Šakić, 2008; Pratto, Sidanus, Stallworth ve Malle, 1994).

Bu bağlamda önemli bir çalışma Karaoğlu (2015) tarafından yapılmıştır. Karaoğlu (2015) Türkiye’de yaşayan Suriyelilere karşı önyargının ve sosyal mesafenin açıklanmasında toplumsal baskınlık yönelimi, empati ve algılanan tehdidin rolünü incelemiştir. Sonuç olarak yüksek düzeyde toplumsal baskınlık eğilimi gösteren katılımcıların, Suriyelilere yönelik negatif duygular içerisinde oldukları, onları tehdit unsuru olarak gördükleri ve onlara yönelik düşük düzeyde empati sergiledikleri ortaya konmuştur. Ayrıca, empati düzeyinin artması Suriyelilere karşı pozitif duyguları da arttırmış, bu iki değişkendeki artış da negatif duyguların ve sosyal mesafenin azalmasına neden olmuştur. Diğer bir deyişle empati, toplumsal baskınlık eğilimi ve Suriyelilere karşı negatif duygu düzeyinde aracı bir rol üstlenmiştir. Toplumsal baskınlık eğiliminin yüksek olması, algılanan tehdit aracılığıyla daha fazla önyargıyı doğurmakta, sosyal mesafeyi arttırmakta ve empati düzeyini de düşürmektedir.

Empati, modelde yer alan tüm değişkenlerle birebir ilişkili, önemli bir değişken olduğundan, sosyal mesafeyi açıklarken değişkenler arasında oynadığı aracı rol baz alınarak, araştırmanın nitel aşamasında empatiyi yeniden incelenmek amaçlanmıştır. Nitel aşamada hem maneviyat düzeyi yüksek hem de Suriyelilere karşı sosyal mesafesi yüksek olan katılımcıların empati düzeyleri nitel görüşmelerle tekrar çalışılmıştır. Modele göre yüksek maneviyat düzeyi düşük sosyal mesafeyle ilişkili bulunduğu için, empatinin aracı rolünü daha net görebilmek amacıyla; nitel aşamada, maneviyat ve sosyal mesafe düzeyleri yüksek olan bireyler tercih edilmiştir.

Nitel bulgulara bakıldığında, katılımcıların empati düzeylerinin genel olarak düşük ya da yüksek olduğuna dair net bir durum söylenememektedir. Katılımcıların yalnızca yarısı kolay sohbet

başlatabildiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca beğenmedikleri bir duruma karşı saygı ve empatiyle karşılık veren yine katılımcıların yarısı olmuştur. Karşı tarafın duygularını ifade ediş biçimine empatik yaklaşım gösterebilen ise, yalnızca bir katılımcı olmuştur. Alanyazına göre bu özellikler empatik bireylerin özellikleridir (Bumard, 1988; Stepien ve Baernstein, 2006; Wiseman, 1996); ve bu bulgulara göre katılımcıların genel olarak bu özellikler bakımından noksan olduğu yorumu yapılabilir. Bununla birlikte katılımcıların tamamı, kendilerinin arkadaşları tarafından başkalarının problemlerine duyarlı kişiler olarak bilindiklerini savunmuşlardır ve aynı zamanda kendi duygu ve düşüncelerini diğer insanlara aktarmakta sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca kendileri tarafından oluşan bir hatayı kabullenme ve mahcubiyet hissetme eğilimindedirler. Bu özellikler de empatik yaklaşımların tanımlarına uymaktadır (Mehrabian, Young ve Sato, 1988; Smith, 2006).

Nitel bulgularda katılımcıların empati düzeylerinin bu şekilde gözlenmesinde, genel olarak psikoloji okumalarının ve konuya hakim bireyler olmalarının da etkisinin olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların şu sözleri de bunu destekler niteliktedir: (i) "...okuduğum bölümden de dolayı hep hani danışmayı tercih ediyorlar.."; (ii) "...açıkçası psikoloji okumam buna çok büyük bir katkı sağladı ve artık insanlarla sıradan konulardan ziyade daha böyle derin konular konuşabiliyorum..". Dolayısıyla katılımcıların empati düzeyleri ile ilgili net bir sonuca ulaşamamakta, maneviyat ve sosyal mesafe düzeyleri yüksek bireyler, empatik davranış özellikleri sergileme noktasında farklı düzeylerde yer alabilmektedir.

Tüm bu bulgular ışığında, araştırmanın nicel aşaması modelde yer alan değişkenlerle ilgili doğrusal ilişkiler sunarken nitel aşamasında bu ilişkilerin daha karmaşık ve çok yönlü bir boyutta olabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Maneviyat, empati ve toplumsal baskınlık eğilimi sosyal mesafeyi açıklamada önemli ve istatistiksel olarak anlamlı değişkenlerdir. Diğer yandan, yüksek düzey maneviyat ve empati aynı şekilde yüksek düzeyde sosyal mesafeyle ilişkili olabilmekte, ya da sosyal mesafesi yüksek bireyler empati seviyeleri düşük, maneviyat seviyeleri yüksek bireyler de olabilmektedirler. Suriyelilere yönelik sosyal mesafeyi açıklamak üzere oluşturulan model maneviyat, empati ve toplumsal baskınlık eğilimi değişkenleriyle sosyal mesafedeki varyansın %20'sini açıklayabilmektedir. Araştırmanın nicel kısmı modelde yer alan değişkenlerin Suriyelilere yönelik sosyal mesafenin açıklanmasında %20'lik bir payı olduğunu; nitel kısmı da bu değişkenler arasındaki ilişkilerin çok yönlü ve daha karmaşık bir şekilde var olabileceğini göstermektedir. Bu durumda modeldeki değişkenleri etkileyebilecek diğer etmenlerin de etkisi gündeme gelmektedir. Nitekim Türkiye'de yaşayan Suriyelilere yönelik benimsenen iç ve dış politika, savaş süresinin uzaması, Suriyelerle birebir yaşanmış deneyimler, aktarılan deneyimler, Suriyelilerin yarattığı imaj, medyadaki temsilleri gibi birçok faktörün, Suriyelilere yönelik sosyal mesafede rol oynayabilecek güçlü unsurlar olduğu düşünülmektedir.

Topkaya ve Akdağ (2016)'ın, Kilis'te sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Suriyeli sığınmacılar hakkındaki görüşlerini nitel olarak araştırdıkları çalışmada, katılımcılara Suriyeli sığınmacıların gelmesiyle birlikte yaşadıkları olumlu ve olumsuz durumlar sorulmuştur. Olumlu yaşantılar olarak empati becerisini daha iyi kullanabilme, ülkelerinin kıymetini anlama, farklı kültürle tanışma imkanı bulma gibi örnekler vermişlerdir. Olumsuz durumları ise konut ve altyapı sorunlarının artması, şehirlerinde Suriyeli nüfusun aşırı derecede kalabalıklaşması, Suriyelilerin dilenmeleri ve çevreyi kirletmeleri şeklinde somutlaştırmışlardır. Benzer şekilde, katılımcıların yarısından fazlası Suriyeli sığınmacılarla aynı mahalle veya apartmanda yaşamak istemediklerini belirtmişlerdir. Bu da Suriyelilere yönelik olumlu algıların yanı sıra olumsuz algıların da mevcut olduğunu göstermektedir. Başka bir çalışmada İstanbul'da eğitim gören üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılarla ilgili tutumları incelenmiş ve öğrencilerin Suriyelilere yönelik olumsuz tutum içerisinde oldukları sonucu elde edilmiştir. Öğrencilerin dini düzeylerinin arttıkça sığınmacılarla ilgili daha fazla olumsuz fikirlere, radikal kararlara ve düşük düzeyde ılımlı kararlara katıldıkları belirlenmiştir. Araştırmacılar bu durumun nedeni olarak belirsizliğini koruyan misafirlik sürecinin uzamasının ve Suriyelilerin ülkede yaşanan ekonomik sıkıntılarının ve güvenlik sorunlarının kaynağı olarak görülmesinin etkili olabileceğini belirtmişlerdir (Kabaklı-Çimen ve Ersoy-Quadır, 2018).

Medya, diğer birçok sosyal olguda önemli olduğu gibi Suriyelilere yönelik sosyal mesafe olgusunda da kayda değer bir yere sahiptir. Türk medyasında Suriyeli sığınmacıların temsillerinin incelendiği çalışmalarda, olumlu ve yansız temsillerin yanı sıra olumsuz temsillerin de yoğunlukta olduğu görülmektedir. Yazılı basın, Suriyeli sığınmacıların varlığını toplumsal sorunların merkezinde konumlandırarak, onları tehdit unsuru ve ‘günah keçisi’ olarak yansıttığı, meselenin insani boyutu göz önüne alınmadan, harcanan paralar, yapılan yardımların miktarı ve sığınmacıların sayısına yapılan vurgularla durumun nesnelleştirildiği, genel olarak Suriyelilerin edilgen ve mağdur olarak tanımlandıkları görülmektedir (Doğanay ve Çoban-Keleş, 2016; Göker ve Keskin, 2015; Pandır, Efe ve Paksoy, 2015). Tüm bu araştırmalar, bu araştırmanın da sonuçlarını destekler mahiyette Suriyelilere yönelik sosyal mesafeyi anlamada maneviyat, empati ve toplumsal baskınlık eğilimini etkileyebilecek diğer faktörlerin de önemli olduğunu göstermektedir.

Birlikte yaşamaya başladığımız farklı bir kültürle hem bireysel hem de toplumsal düzeyde uyum sürecini hızlandırmak adına değerlendirilmesi gereken etmenleri tartıştığı için, bu araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca hali hazırda alanyazında Suriyelilere yönelik sosyal mesafe ve maneviyat arasındaki ilişkiye dair yeterli çalışma yer almamasından ötürü, bu çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı da düşünülmektedir. Bunun yanında değişkenlerin nitel ve nicel şekilde ayrı ayrı değerlendirilmesi çok boyutlu bir sonuç sunmaya yardımcı olmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Türkiye’de yaşayan Suriyelilere karşı oluşan sosyal mesafe incelenmiştir. İnsanların sosyal mesafesi ile maneviyatları arasındaki ilişkide de empati ve toplumsal baskınlığın aracı rolü değerlendirilmiştir. Yapılan analizlerin sonucunda modelde yer alan değişkenlerin Suriyelilere yönelik sosyal mesafeyi anlamada anlamlı birer değişken olduğu bulgusu elde edilmiştir. Araştırmanın nitel aşaması ise modelde yer alan değişkenler arasındaki ilişkinin çok boyutlu ve karmaşık olabileceğini göstermiştir.

Çalışmanın örneklem grubunun tek bir üniversite ve onun tek bir fakültesindeki öğrencilerden oluşması çalışmanın sınırlılıklarından biridir. Ayrıca sosyal mesafesi yüksek, maneviyatı düşük kişilerin tespit edilip, onlarla yapılan görüşme sayısının 6 kişiden oluşması ve bu 6 kişinin çoğunluğunun bölüm olarak psikolojik danışmanlık ve rehberlik ve psikoloji öğrencileri olmaları araştırmanın nitel bölümü için bir sınırlılıktır. Çalışma sadece üniversite öğrencileri ve tek şehirde yürütüldüğünden, bulguların genellenebilirliği de sınırlıdır.

Araştırmanın Türkiye’de Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı farklı bölge ve şehirlerdeki kişilerle tekrarlanması söz konusu olabilir. Bunun dışında sosyal mesafe ve maneviyat arasındaki ilişki, empati ve toplumsal baskınlık dışında başka değişkenlerle tekrar ölçülebilir. Nitel aşamada empati düzeyi, alanyazındaki sonuçlara ve beklenene göre yüksek çıkmıştır. Bu sebeple özellikle empati değişkeni tekrar farklı alanlarda okuyan veya çalışan kişilerle değerlendirilmelidir. Bunun yanı sıra, araştırmanın nitel aşaması, değişkenler arasında karmaşık ve çok yönlü ilişkilerin var olabileceğini göstermiştir. Bu durumda sosyal mesafe konusu, daha derin ve zengin bilgiler sunan diğer nitel araştırma desenleri kapsamında çalışılabilir.

Yapılan çalışma, empatinin ve maneviyatın sosyal mesafeyi azalttığı sonucu ile ele alındığında, birlikte yaşadığımız göçmenlere karşı oluşan sosyal mesafeyi önleyebilmek adına, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarının psikolojik danışmanlık ve rehberlik birimlerinde empati üzerine çeşitli psiko-eğitim ve grup çalışmaları gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir. Bireysel psikolojik danışmanlıklarda toplumsal baskınlık veya sosyal mesafeye dair bir gündem olduğu takdirde de önyargılar üzerine empati çerçevesinden çeşitli danışmanlıklar verilebilir. Toplumsal değişim için yayın organları ve sivil toplum kuruluşları gibi geniş kitlelere ulaşma imkânı bulunan kuruluşların, mesafeyi azaltıp empatiyi arttıracak dil kullanması ve her iki kültürün birlikte yaşayabileceğine dair çeşitli proje ve organizasyonlar gerçekleştirmesi gerekir. Bu projelerde kişilerdeki maneviyat ve empati düzeylerini arttıracak uygulamaların kullanılmasının karşılıklı uyumu hızlandıracığı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Amiot, C. E., & Bourhis, R. Y. (2005). Ideological beliefs as determinants of discrimination in positive and negative outcome distributions. *European Journal of Social Psychology, 35*(5), 581-598.
- Apak, H. (2014). Suriyeli göçmenlerin kente uyumları: Mardin örneği. *Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mukaddime Dergisi, 5*(2), 55-73.
- Arslan, İ., Bozgeyik, Y., & Alancioğlu, E. (2017). Göçün ekonomik ve toplumsal yansımaları: Gaziantep'teki Suriyeli göçmenler örneği. *İlahiyat Akademi Dergisi, 3*(4), 129-148.
- Batson, C. D., Polycarpou, M. P., Harmon-Jones, E., Imhoff, H. J., Mitchener, E. C., Bednar, L. L., Klein, T. R., & Highberger, L. (1997). Empathy and attitudes: Can feeling for a member of a stigmatized group improve feelings toward the group?. *Journal of Personality and Social Psychology, 72*(1), 105.
- Batson, C. D. (2001). *Altruism in humans*. Newyork: Oxford University Press.
- Bilgiç, M. S., Koydemir, F. S., & Akyürek, F. (2014). Türkiye'de kimlikler arası kutuplaşmanın sosyal mesafe üzerinden ölçümü ve toplumsal güvenliğe etkisi. *Bilge Strateji, 6*(11), 163-205.
- Bogardus, E. S. (1925). Measuring social distance. *Journal of Applied Sociology, 9*, 299-308.
- Bradley, C. (2009). The interconnection between religious fundamentalism, spirituality, and the four dimensions of empathy. *Review of Religious Research, 201*-219.
- Bumard, P. (1988) Empathy the key to understanding. *The Professional Nurse 3*(10), 388-391.
- Chakrabarti, B., Bullmore, E., & Baron-Cohen, S. (2006). Empathizing with basic emotions: Common and discrete neural substrates. *Social Neuroscience, 1*, 364-384.
- Cengiz, D. (2015). Zorunlu göçün mekansal etkileri ve yerel halkın algısı; Kilis örneği. *Electronic Turkish Studies, 10*(2), 101-122.
- Colic-Peisker, V., & Walker, I. (2003). Human capital, acculturation and social identity: Bosnian refugees in Australia. *Journal of Community & Applied Social Psychology, 13*(5), 337-360.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research* (Fourth edition). Boston: Pearson.
- Creswell, J. W., & Plano-Clark (2014). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi*. (Ed. Dede, Y., Yüksel, S.B., Çev.). Ankara: Ana Yay. (Özgün Çalışma: 2011).
- Çömez-Polat, F., & Kaya, E. (2017). Bir ötekileştirme pratiği: Türkiye'de yaşayan Suriyelilere yönelik tutumlar. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1* (1), 38-48.
- Çuhadar-Gürkaynak, E. (2012). Toplumsal temas: Önyargı ve ayrımcılığı önlemek için bir sosyal değişim aracı olarak kullanılabilir mi?. *Ayrımcılık, Çok Boyutlu Yaklaşımlar, 255*-267.
- Damiano, R. F., de Andrade Ribeiro, L. M., Dos Santos, A. G., Da Silva, B. A., & Lucchetti, G. (2017). Empathy is associated with meaning of life and mental health treatment but not religiosity among Brazilian medical students. *Journal of Religion and Health, 56*(3), 1003-1017.
- Danso, H. A., Sedlovskaya, A., & Suanda, S. H. (2007). Perceptions of immigrants: Modifying the attitudes of individuals higher in social dominance orientation. *Personality and Social Psychology Bulletin, 33*(8), 1113-1123.
- Demirci, İ. (2017). *Huzurlu ve mutlu yaşamın değerler ve karakter güçleri bağlamında karma bir araştırmayla incelenmesi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Dhont, K., Hodson, G., Costello, K., & MacInnis, C. C. (2014). Social dominance orientation connects prejudicial human-human and human-animal relations. *Personality and Individual Differences, 61*, 105-108.
- DiLalla, L. F., Hull, S. K., & Dorsey, J. K. (2004). Effect of gender, age, and relevant course work on attitudes toward empathy, patient spirituality, and physician wellness. *Teaching and Learning in Medicine, 16*, 165-170.
- Doğanay, Ü., & Çoban-Keneş, H. (2016). Yazılı basında Suriyeli 'Mülteciler': Ayrımcı söylemlerin rasyonel ve duygusal gerekçelerinin inşası. *Mülkiye Dergisi, 40*(1), 143-184.
- Duckitt, J. (2006). Differential effects of right wing authoritarianism and social dominance orientation on outgroup attitudes and their mediation by threat from and competitiveness to outgroups. *Personality and Social Psychology Bulletin, 32*(5), 684-696.

- Duriez, B. (2004). Are religious people nicer people? Taking a closer look at the religion-empathy relationship. *Mental Health, Religion & Culture*, 7, 249-254.
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Ankara.
- Esses, V. M., Dovidio, J. F., Jackson, L. M., & Armstrong, T. L. (2001). The immigration dilemma: The role of perceived group competition, ethnic prejudice, and national identity. *Journal of Social Issues*, 57(3), 389-412.
- Giles, M. (1990). Social distance: Ingroup integration and perceived external threat. *The Western Journal of Black Studies*, 14(1), 30-35.
- Giordano, A. L., Prosek, E. A., & Lankford, C. T. (2014). Predicting empathy: The role of religion and spirituality. *Journal of Professional Counseling, Practice, Theory, & Research*, 41(2), 53.
- Gleason, K. A., Jensen-Campbell, L. A., & Ickes, W. (2009). The role of empathic accuracy in adolescents' peer relations and adjustment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35, 997-1011.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2018). Yıllara göre koruma kapsamındaki Suriyeliler. http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 Erişim Tarihi: 29/07/2018.
- Göker, G., & Keskin, S. (2015). Haber medyası ve mülteciler: Suriyeli mültecilerin Türk yazılı basınındaki temsili. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 41, 230-256.
- Güler, M. (2013). *Gruplararası temas, kaygı ve yanlılığın sosyal mesafeye etkisi: Türk ve Kürt kökenli gruplar üzerine bir çalışma*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Haley, H., & Sidanius, J. (2005). Person-organization congruence and the maintenance of group-based social hierarchy: A social dominance perspective *Group Processes & Intergroup Relations*, 8, 187-203.
- Hardy, S. A., Zhang, Z., Skalski, J. E., Melling, B. S., & Brinton, C. T. (2014). Daily religious involvement, spirituality, and moral emotions. *Psychology of Religion and Spirituality*, 6(4), 338.
- Hewstone, M. (2009). Living apart, living together? The role of intergroup contact in social integration. *Proceedings of the British Academy*, 162, 243-300.
- Hoffman, M. L. (1989). Empathic emotions and justice in society. *Social Justice Research*, 3(4), 283-311.
- Huber, J. T., & MacDonald, D. A. (2012). An investigation of the relations between altruism, empathy, and spirituality. *Journal of Humanistic Psychology*, 52(2), 206-221.
- Kabaklı-Çimen, L., & Ersoy-Quadir, S. (2018). Üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılarla ilgili tutumlarının sivil katılımları bağlamında incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1251-1273.
- Karaçanta, H. (2002). *Üniversite öğrencilerinin sosyal baskınlık yönelimi ve başka bazı değişkenler açısından karşılaştırılması*. Doktora Tezi. Ankara.
- Karaoğlu, E. (2015). *The role of social dominance orientation, empathy and perceived threat in predicting prejudice of Turkish citizens toward Syrian immigrants*. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Kaya, B., & Çolakoğlu, Ö. M. (2015). Empati düzeyi belirleme ölçeği (EDBÖ) uyarlama çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 17-30.
- Kaya, Ö. S. (2018). Romantik ilişkilerde problem çözme becerilerinin empati ve mental iyi oluş açısından incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(1).
- Koenig, L. B., McGue, M., Krueger, R. F., & Bouchard, T. J. (2007). Religiousness, antisocial behavior and altruism: Genetic and environmental mediation. *Journal of Personality*, 75, 265-290.
- Kugler, M. B., Cooper, J., & Nosek, B. A. (2010). Group-based dominance and opposition to equality correspond to different psychological motives. *Social Justice Research*, 23, 117-155.
- Lawrence, E. J., Shaw, P., Baker, D., Baron-Cohen, S., & David, A. S. (2004). Measuring empathy: Reliability and validity of the Empathy Quotient. *Psychological Medicine*, 34, 911-924.
- Levin, S. (2004). Perceived group status differences and the effects of gender, ethnicity, and religion on social dominance orientation. *Political Psychology*, 25(1), 31-48.

- MacDonald, D. A. (2000). Spirituality: Description, measurement, and relation to the five factor model of personality. *Journal of Personality*, 68, 153–197.
- Magallares, A. (2017). Predictors of social distance toward people with obesity: The role of allophilia. *International Review of Social Psychology*, 30(1), 102–110.
- Maričić, J., Franc, R. & Šakić, V. (2008). Dimensionality and correlates of the Social Dominance Orientation scale on Croatian sample. *XXIX International Congress of Psychology*, Berlin/Germany.
- Markstrom, C. A., Huey, E., Stiles, B. M. & Krause, A. L. (2010). Frameworks of caring and helping in adolescence: Are empathy, religiosity, and spirituality related constructs?. *Youth & Society*, 42(1), 59-80.
- Mehrabian, A., Young, A. L. & Sato, S. (1988). Emotional empathy and associated individual differences. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*, 7(3), 221-240.
- Miklikowska, M. (2017). Development of anti-immigrant attitudes in adolescence: The role of parents, peers, intergroup friendships, and empathy. *British Journal of Psychology*, 108(3), 626-648.
- Milfont, T. L., & Sibley, C. G. (2016). Empathic and social dominance orientations help explain gender differences in environmentalism: A one-year Bayesian mediation analysis. *Personality and individual differences*, 90, 85-88.
- Nedim-Bal, P. & Bilge, Y. (2016). Empati becerisi psiko-eğitim programının üstün zekâlı ergenler üzerindeki etkisi. *Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 23-36.
- Pandır, M., Efe, İ. & Paksoy, A. F. (2015). Türk basınında Suriyeli sığınmacı temsili üzerine bir içerik analizi. *Marmara İletişim Dergisi*, 24, 1-26.
- Pargament, K.I. (2007). *Spiritually integrated psychotherapy: Understanding and addressing the sacred*. New York: The Guilford Press.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Pettigrew, T. F., Christ, O., Wagner, U., & Stellmacher, J. (2007). Direct and indirect intergroup contact effects on prejudice: A normative interpretation. *International Journal of Intercultural Relations*, 31, 411- 425.
- Pettigrew, F. T., & Tropp, R. L. (2008). How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators. *European Journal of Social Psychology*, 38, 922-934.
- Pettigrew, F. T., Tropp, R. L., Wagner, U., & Christ, O. (2011). Recent advances in intergroup contact theory. *International journal of Intercultural Relations* 35, 271-280.
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M., & Malle, B. F. (1994). Social Dominance Orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 741-763.
- Pratto, F., & Lemieux, A. F. (2001). The psychological ambiguity of immigration and its implications for promoting immigration policy. *Journal of Social Issues*, 57, 413-431.
- Salanga, M. G. C., & Bernardo, A. B. I. (2017). Cognitive empathy in intercultural interactions: The roles of lay theories of multiculturalism and polyculturalism. *Current Psychology*, 1-12.
- Saçan, S. (2017). Aydın halkının Suriyeli göçmenlere yönelik bakış açısının incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 28-38.
- Sezgin, A. A., & Yolcu, T. (2016). Göç ile gelen uluslararası öğrencilerin sosyal uyum ve toplumsal kabul süreci. *Humanitas*, 4(7), 417-436.
- Sirkeci, İ. ve Bardakçı, S. (2016). Suriye’den gelenler misafir değil bir göç kültürünün öncüleri. *Humanitas*, 4(7), 531-544.
- Sidanius, J., Pratto, F. & Bobo, L. (1994). Social dominance orientation and the political psychology of gender: A case of invariance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(6) 998-1011.
- Sidanius, J., & Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

- Sidanius, J., Kteily, N., Sheehy-Skeffington, J., Ho, A. K., Sibley, C., & Duriez, B. (2013). You're inferior and not worth our concern: The interface between empathy and social dominance orientation. *Journal of Personality*, 81(3), 313-323.
- Small, D. A., & Loewenstein, G. (2003). Helping a victim or helping the victim: Altruism and identifiability. *Journal of Risk and Uncertainty*, 26, 5-16.
- Snellman, A., & Ekehammar, B. (2005). Ethnic hierarchies, ethnic prejudice, and social dominance orientation. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 15, 83-94.
- Smith, A. (2006). Cognitive empathy and emotional empathy in human behavior and evolution. *The Psychological Record*, 56, 3-21.
- Stephan, W. G., & Finlay, K. (1999). The role of empathy in improving intergroup relations. *Journal of Social Issues*, 55(4), 729-743.
- Stepien, K. A., & Baernstein, A. (2006). Educating for empathy: A review. *Journal of General Internal Medicine*, 21(5), 524-530.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı* (Ed. M. Baloğlu, Çev.). Ankar: Nobel.
- Thompson, K. L., & Gullone, E. (2003). Promotion of empathy and prosocial behaviour in children through humane education. *Australian Psychologist*, 38, 175- 182.
- Topkaya, Y., & Akdağ, H. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Suriyeli sığınmacılar hakkındaki görüşleri (Kilis 7 Aralık Üniversitesi örneği). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 767-786.
- Türk, F., Kaçmaz, T., Türnüklü, A. & Tercan, M. (2018). Okul psikolojik danışmanlarının penceresinden Türk ve Suriyeli ilköğrencilerinin gruplararası empati deneyimlerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(2), 786-811.
- Wiseman, T. (1996). A concept analysis of empathy. *Journal of Advanced Nursing* 23(6), 1162-1167.
- Yıldırım A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E. & İyem, C. (2017). Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 107-126.

EXTENDED ABSTRACT

By the year 2011 refugees from Syria began to arrive in Turkey and as of 2018, the number of Syrians currently living in Turkey is 3.541.572. The high population of Syrian refugees in Turkey makes us think that the perceptions of the Turkish citizens about them became an important issue; because good perceptions ensure the advancement of the harmonization process between two cultures. In order to understand how their perceptions are, it is necessary to look at the forms of communication. Empathy has a serious role in such a process where different cultures are constantly in close contact. In addition, the social dominance orientation and social distance towards others are also important concepts in understanding the intergroup relations. In this study, first of all these concepts -empathy, social dominance and social distance- and the concept of spirituality which is one of the important factors predicting empathy in the literature, are explained. In this context, the aim of this study is to evaluate the social distance towards Syrians. Another aim is to examine the relationship between social distance and spirituality through mediating roles of empathy and social domination. The study consists of quantitative and qualitative parts. The quantitative part of the study was formed by analyzing the relationship between variables using the method of path analysis; the qualitative part was applied through interviews. Thus, a mixed research model has been designed. The study was carried out using embedded design which is one of the mixed method research designs. In the study first of all quantitative part was applied. After the completion of the quantitative part, qualitative part was designed and completed. In the quantitative part of the study, the sample consisted of 363 undergraduate students (262 women and 91 men) who are studying at different departments of Marmara University. Spirituality Scale, The Empathy Quotient Scale, Bogardus

Social Distance Scale, and Social Dominance Orientation Scale were applied. The data were analyzed by Pearson Product Moment Correlation and Path Analysis in Structural Equation Modeling Research through Mplus Program. Based on the quantitative findings of the study, developed structural equation modeling was verified. However, the level of empathy, which is a mediator variable in this model, was intended to be reexamined in the study. For this purpose, in the qualitative part of the study, it was aimed to investigate the levels of empathy of the participants who have high levels of spirituality and high social distance level towards Syrians. At the beginning of the qualitative part of the study, Bogardus Social Distance Scale and Spirituality Scale were applied again to different group of students. The online questionnaire was prepared and distributed by internet. The questionnaire was completed by 373 undergraduate students (276 women and 97 men). The sample group of the qualitative part of the study consists of 6 undergraduate students (4 women and 2 men) whose Bogardus Social Distance Scale score was 17 and below, and the Spirituality Scale score was 24 and above. Open-ended questions were prepared to understand the level of empathy of the participants by using descriptive analysis method. A framework for data analysis was developed based on interview questions. Accordingly, themes were prepared before data were collected. The data obtained from the participants were read and arranged according to these themes. The frequency of the participants' approval to these themes was calculated as a percentage. According to the quantitative findings, through the variables of empathy and social dominance, the variable of spirituality predicts significantly the social distance towards Syrians both directly and indirectly. The mediator role of empathy and social dominance on the social distance towards Syrians was also found to be statistically significant. Besides, R^2 value of the social distance is .202 and the model explains 20% of the variance in social distance towards Syrians. In the qualitative part of the study, the answers of the participants in the interviews were examined and reduced to seven categories. According to these findings, all the participants stated that they were the people who were consulted by their friends. 50% ($n = 3$) of the participants argued that they were able to chat easily with other individuals. According to most of the participants (83.3%; $n = 5$), respect and morality are the most important values in life and parents should first teach their children these values. Also, most of the participants (83.3%; $n = 5$) stated that when something unwanted happens because of themselves, they take the blame for it and feel guilty about it. The participants were asked about their reaction for a given case; it was observed that only 1 participant (16.7%) has an empathic reaction to the feelings of others in such cases. The other 5 participants made statements that they did not show empathic reaction to such cases. In summary, the quantitative part of the study shows us that spirituality which has integrative and inclusive qualities is a more fundamental feature in communication. In addition, spirituality forms the basis for altruism, positive social behavior and empathy; and minimizes the behaviors that are the indicators of social distance such as discrimination, labeling, prejudice towards different groups and individuals. Finally, empathy is also an important variable that is directly related to all variables in the model. When the qualitative findings are examined, it cannot be said that the participants generally have a low or high level of empathy. In the light of all these findings, spirituality, empathy and social dominance orientation are important and statistically significant variables in explaining social distance. On the other hand, high level of spirituality and empathy may also be associated with high level of social distances, or it can also be derived that individuals with high social distances may have low level of empathy and high level of spirituality. The model created to explain the social distance towards Syrians can explain 20% of the variance in social distance with the variables of spirituality, empathy and social dominance orientation. Results of the qualitative part support those results and make us to think about the remaining 80% share. As a matter of fact, it is thought that many factors such as domestic and foreign policy adopted for the Syrians in our country, prolongation of war time, experiences with Syrians, Syrians' image, Syrians in media representations and other powerful factors can play a role in social distance towards Syrians.